

Tímto třetím svazkem je uzavřena souborná edice dopisů Jana Nerudy, první pokus o takové vydání. Pomýšlel na ni už na počátku století Kruh spisovatelů za redakce básníka Otakara Theera (máme o tom doklad v dopise, jež poslal 1. května 1902 Q. M. Vyskočilovi, LA). Další pokus souvisel s posmrtnou edicí Sebraných spisů Jana Nerudy v nakladatelství Františka Topiče, jak dosvědčuje korespondence Ladislava Quise s Jakubem Arbesem i tištěný cirkulář, v němž se Quis dožaduje Nerudových dopisů jak k edici listáře, tak ke zpracování Nerudova životopisu (LA). Na vydání sebrané Nerudovy korespondence pomýšlela rovněž Miloslava Síssová a v období těsně před první světovou válkou se k němu připravoval Albert Pražák, jenž se později omezil na podstatný výbor Neruda v dopisech, vydaný r. 1941 a 1950. Vydání úplné korespondence Jana Nerudy bylo i v plánu mého nedokončeného Díla Jana Nerudy z r. 1923 a mého Života Jana Nerudy, jenž však byl svými čtyřmi svazky (1951—1956) doveden jenom k datu 28. prosince 1862. Materiál takto mnou shromážděný vytvořil nyní i základ I. a III. svazku našeho vydání Nerudových dopisů.

Z jednotlivých dílčích edic Nerudových listů uvádíme ve vysvětlivkách pramenné otisky jen u dopisů, jejichž originál nebyl po ruce. Je třeba připomenout i to, že otisky dřívější nejsou pro nás spolehlivé, jejich vydavatelé často text chybně přečetli anebo jej i upravovali.

Z edice jsme vyloučili několik skupin dopisů, jež mají charakter úřední, spolkový, neosobní, společenský, administrativní.

Především jsou to dopisy cizí, na nichž jsou Nerudovy přípisky:

Dne 22. února 1867 připsal Neruda na dopis, jímž JUDr. Robert Nápravník žádal Františka Schwarze o stanovy plzeňských Besed, čtenářské a měšťanské (Městský archiv v Plzni):

Četl a schválil Neruda. Ale honem!

Dne 26. června 1887 poslal architektu Janu Koulovi dopis Maxe Werycha, ředitele odborné školy, s přípiskem (František Rys):

Račtež si laskavě přečísti a dáti mi zprávu. Váš Neruda.

Dne 4. března 1890 připsal na rubu účtu Albrechta Chvaly z 28. srpna 1888 (LA):

Velectěný!

Nemýlím se asi, že jsem po obdržení účtu u Vás koupil ještě maličkost — nějakou bavlněnou kazajčičku v ceně as 1 zl 25 kr. Prosím připište a laskavě všechno kvitujte.

Srdečný pozdrav!

Neruda

Po 12. prosinci 1890 připsal na dopis Josefa Srba Debrnova Josefu R. Vilímkovi (LA, Lešehradeum):

Zapomněls u mne. — Až přijdeš, připomeň, že chci něco říci o Maroldovi. Nd.

Druhou skupinu tvoří cirkuláře psané některým spolupracovníkem, obvykle jen písařem, Neruda do nich připsal nebo vepsal jenom sdělení individuální. Jediný z těchto „okružníků“ zařaduji do textu listáře, ostatní uvádím jen na tomto místě: týž text jako dopis č. 313 mají okružníky poslané Jakubu Arbesovi 28. června 1881, Josefu Wünschovi z téhož dne a Františku Heritesovi [před 4. červencem 1881].

Ve třetí skupině jsou dopisy, na nichž je Neruda podepsán s jiným spolupracovníkem nebo funkcionářem, aniž sám co připojil: Aloisu Gallatovi psal v listopadu 1865 s Vítězslavem Hálkem o příspěvky do Květů (Vlastivědné muzeum v Chrudimi), redakci Národa 13. listopadu 1865 jako jednatel spolu s místopředsedou Ferdinandem Schulzem ve věci národního bazaru (originál byl ve sbírce K. P. Kheila, dnes je v majetku Fr. Černého v Jaroměři), Adolfíně Gallašové do Roudnice 20. ledna [1866] v téže funkci o témž národním bazaru (Aleš Haman), Literárně řečnickému spolku Slavia potvrdil 28. ledna 1878 příjem daru pro Spolek českých žurnalistů (František Rys), 3. února 1879 je podepsán jako starosta Spolku českých žurnalistů na přípisu PhDr. Josefu Durdíkovi, děkovném to dopisu za podporování Spolku (vydavatel), 5. února 1879 podepsal děkovný cirkulář Spolku českých žurnalistů se žádostí o další podporu Spolku, zaslaný ředitelství Královského zemského českého divadla, 14. února 1879 cirkulář redakcím časopisů se žádostí o podporu snah Spolku (LA, Lešehradeum) a v červenci 1873 je se svým gymnasiálním spolužákem JUDr. Janem Strakatým podepsán pod výzvou ke kolegům z Akademického gymnasia, aby společně oslavili dvacáté výročí své maturity (LA).

Z této skupiny otiskuji v plném znění dopis podepsaný za redakci Národních listů (1 dvojl., 8°, NM, Divadelní oddělení):

Správě Král. zemského českého divadla

10/2 80

P. T.

Velectěná správa Zemského českého divadla račiž vzíti u vědomost, že redakce Národních listů nepřijme pražádných notic o premiérách více, nemají-li víza dotýčného našeho referenta.

Rovněž je co nejprísněji tiskárně naší zakázáno přijmouti nějakou zásilku takovou.

Přeje-li sobě velectená správa míti o prvním provedení nového kusu ihned v časopise našem zprávu, račiž se vždy o tom smluvit s dotýčným referentem naším, jakož toho přec již věc sama a ohled na postavení referentovo žádá.

V ostatku jsme vždy k službám ochotni.

S veškerou úctou

za redakci Národních listů

Jan Neruda

Zařaduji sem i část korespondence, již měl Neruda ve funkci předsedy Spolku českých žurnalistů:

Správě Královského zemského českého divadla v Praze 20. května 1879 (1 list, 4°, NM, Divadelní oddělení):

P. T.

slavné správě Královského zemského českého divadla.

Pánové velectění!

Z usnešení výboru Spolku českých žurnalistů mám Vám vysloviti co nejsrdečnější náš dík za laskavé bezplatné zapůjčení Nového českého divadla, jakož i za všechny ostatní velké služby, vůbec za veškerou platnou ochotu, kterou jste letošní akademii naší prokázati ráčili.

Jsme radostně přesvědčeni, že slavná správa Královského zemského českého divadla také nadál bude předním a hlavním podporovatelem humanálních snah našich.

Prose ještě, aby přiložené poděkování p. t. členům Českého divadla bylo slavným ředitelstvem schváleno a laskavě na vhodném místě pro některý den vyvěšeno, znamenám se v dokonalé úctě za spolek

Jan Neruda,

t. č. starosta.

Zdeňku Fibichovi v Praze 20. května 1879 (1 list, m. 4°, v rodinném majetku, fotokopie: ÚČL):

P. T.

slovutný skladatel hudební,

pán pan

Zdenko Fibich.

Velectěný pane!

Z usnešení výboru Spolku českých žurnalistů mám Vám vysloviti co nejvroucnější dík za krásnou skladbu Vaši, kterouž jste letošní akademii naší ozdobiti ráčil a kteráž došla uznání tak všeobecného.

Jsme radostně přesvědčeni, že zůstanete nám plně nakloněn i do bu-

doucnosti. Přijměte tedy ještě jednou výraz úcty naší a vroucí dík celého,
Vám provždy zavázaného spolku.

Znamenám se co Váš oddaný a vždy k službám ochotný

Jan Neruda,
t. č. starosta Spolku
českých žurnalistů.

Správě Královského zemského českého divadla v Praze 28. května 1879
(1 list, 4°, NM, Divadelní oddělení):

P. T. slavné správě
Královského zemského českého divadla
v Praze.

Vysoce ctění pánové!

Výbor Spolku českých žurnalistů kojí se nadějí, že ráčí jemu slavná
správa Zemského českého divadla, v osvědčené ochotě své, také letos povoli-
ti večer benefiční, a sice tentokráte v místnostech Nového českého di-
vadla, v první době podzimní.

Račtež, vysoce ctění pánové, s obvyklou liberálností svou o této naší
žádosti se příznivě rozhodnouti a vítané usnešení své nám laskavě sdělit.
Dovolíme sobě pak v době příhodné zaprositi slavnou správu stran rady
a pomoci k benefičnímu tomu svému večeru.

Jsme v trvalé úctě vždy k službám ochotni.

Za Spolek českých žurnalistů

Jan Neruda,
t. č. starosta

Správě Královského zemského českého divadla v Praze dne 5. července
1879 (1 dvojl., 4°, psáno cizí rukou, podpis autogram, NM, Divadelní
oddělení):

Slavná
správo Královského zemského českého divadla
v Praze.

Dobrotivým slibem slavné správy bylo nám na letošní letní dobu za-
bezpečeno benefiční představení. Z té příčiny dovolujeme sobě slušnou
žádost, aby slavné ředitelství určilo představení na některý den v měsíci
září do Nového českého divadla a ustanovilo k němu Smetanovu zpěvohru
Dalibor.

V pevné důvěře, že slavná správa Královského zemského českého di-
vadla této oddané žádosti vyhoví, znamenáme
s veškerou úctou

Spolek českých žurnalistů
Jan Neruda,
předseda.

Správě Královského zemského českého divadla v Praze dne 10. září 1879
(1 list, f°, ruka F. A. Šuberta, podpis autogram, NM, Divadelní oddělení):

Slavné
správě Českého divadla
v Praze!

Hledíce k dobrotivému slibu, jakým slavná správa Královského zemského českého divadla zaručila spolku našemu benefiční představení v místnostech Nového českého divadla, dovolujeme sobě nyní naznačiti den, na němž dle domnění našeho benefice naše mohla by setkati se s lepším ještě úspěchem než kdy jindy, — vyjímaje ovšem dny, z nichž sama slavná správa může vzíti pro divadlo značný zisk a na které my reflektovati nemůžeme a nechceme. Jest to *sobota dne 4. října b. r.*, a my dovolujeme sobě žádati, aby představení naše bylo na ten den určeno, i prosíme zároveň, aby nám bylo laskavě oznámeno, můžeme-li najisto pro ten den také ze své strany učiniti potřebné dispozice.

V pevné důvěře v dobrotivou odpověď znamenáme
s veškerou úctou

oddaní

výbor Spolku českých žurnalistův

J. Neruda,
předseda.

Umělecké besedě v Praze 23. ledna 1880 (LA, Archív Umělecké besedy,
opis: vydavatel):

P. T.

slavnému výboru Besedy umělecké
Zde.

Konaje příjemnou povinnost naším výborem na mne položenou, vzdávám *vřelé díky* za ochotu, s jakou slavná Beseda umělecká propůjčuje našemu Spolku českých žurnalistův příhodných místností svých. Doufáme v další nezměněnou přízeň.

S kolegiálním nás všech pozdravem znamenám se v dokonalé úctě

Jan Neruda,
t. č. starosta Spolku českých
žurnalistův.

PhDr. Otakaru Hostinskému v Praze dne 1. února 1880 (1 list, v. 4°,
psáno F. A. Šubertem, podpis autogram, ÚEF ČSAV):

Velectěný pane!

Čítali jsme Vás před rokem mezi přispívajícími členy spolku našeho. Vloni však nepřihlásil jste se více za člena, a myslíme, že příčinou toho bylo

pouhé zapomenutí, při mnohém zaměstnání Vašem arcí nikterak neobyčejné.

Důvěřujeme však pevně, že přízeň Vaše k spolku našemu zůstala neumenšena, a z příčiny té zveme Vás, abyste opět spolučenem naším se stal.

Nadějíce se dojista nepochybné přihlášky Vaší, znamenáme
v úctě

oddaní
výbor Spolku českých žurnalistův

Jan Neruda,
předseda
Fr. Ad. Šubert,
jednatel.

Výboru Umělecké besedy v Praze 2. února 1881 (LA, Archív Umělecké besedy):

P. T.

slavnému výboru Besedy umělecké.

Velectění!

Z rozkazu výboru našeho Spolku českých žurnalistů konám příjemnou povinnost: vzdávám upřímné díky naše za platné služby, kterých nám učiněno ochotným propůjčením místností Besedy umělecké pro výborové a spolkové schůze naše.

Prosíme, aby nám také nadál přízeň stejná prokazována byla, jsme přesvědčeni, že dosavadní kolegiálnost obou vlasteneckých spolků našich osvědčí se trvalou a pevnou provždy.

Jsme vždy ochotni prospěti slavné Besedě umělecké službami vzájemnými.

Za výbor Spolku českých žurnalistů

Jan Neruda,
t. č. starosta

Josefu Lvovi v Praze 3. května 1881 (1 dvojl., 8°, LA):

P. T. pán, pan

Josef Lev

zde.

Vysoce ctěný pane!

Spolek českých žurnalistů klade k Vám uctivou prosbu, abyste ráčil spoluúčinkovati v akademii jím na den 15. května pořádané a neobtěžoval sobě převzítí hlas sólový ve velké skladbě pana Rozkošného Lumír.

Nepochybujeme, že ráčíte znamenitou silou svou přispěti ke zdaru koncertního celku.

Jsme Vám již napřed zavázáni díky nejvřelejšími a znamenáme se v dokonalé úctě

Výbor Spolku českých žurnalistů

Jan Neruda,
starosta.

P. S. Řízení akademie převzal vrchní kapelník p. Adolf Čech, jenž Vašemu blahorodí sdělí vše bližší.

Přednostovi C. k. privilegované rakouské pozemkové banky ve Vídni
20. listopadu 1881 (1. dvojl., v. 4°, m, vydavatel):

P. T.

dem löblichen Vorstande der
K. k. priv. öst. Länderbank
Wien

Prag, 20. November 1881

Die bereits glänzend bewährte Munificenz der K. k. priv. öst. Länderbank gibt uns den Mut, unseren Verein böhmischer Journalisten (Spolek českých žurnalistů) E. W. bestens anzuempfehlen und für den Fond desselben höflichst um einen gütigen Beitrag zu ersuchen.

Unser Verein verfolgt nur humane Zwecke. Sein Ziel ist, dem Kreise böhmischer Journalisten für alle Fälle eine feste Basis zu sein und in Erkrankungs- und anderen Notlagen denselben eine völlig sichere Stütze zu bieten. So jung auch unser Verein bislang ist, hat er sich doch bereits einer ganz ansehnlichen Reihe getaner humaner Akte zu rühmen.

Selbstverständlich kann aber auch unser Verein nur dann wahrhaft prosperieren, wenn ihm von verständnisvoller Seite ausgiebige Unterstützungen zuteil werden und wenn sich desselben besonders große finanzielle Unternehmungen, welche den Aufschwung heimischer Verhältnisse, das Wohl des gesammten Publikums, als dessen Diener wir Journalisten uns betrachten, anstreben, freundlichst annehmen.

Wenn wir nun nochmals unsere anfangs ausgesprochene Bitte wiederholen, so tun wir es in der festen Überzeugung, daß der löbl. Vorstand der k. k. priv. öst. Länderbank diese Bitte gerecht würdigen und die humanen Ziele unseres Vereines gütigst unterstützen wird.

Wir zeichnen mit vollster Hochachtung für den Ausschuß des

Spolek českých žurnalistů

v Praze

Jan Neruda,
d. Z. Präses des Vereins
und Redakteur der Národní
listy (Konviktgasse 28)

Do čtvrté skupiny lze zařadit Nerudovy osobní žádosti a doklady, jež se týkají jeho věcí finančních. Nerudovy žádosti k Zemskému guberniu z 29. listopadu 1849 a k Zemskému školnímu úřadu z 15. března 1852 jsou otištěny v ŽJN, I; před 25. květnem 1868 požádal Neruda ředitelství Jižní dráhy ve Vídni o zlevněnou jízdenku k cestě z Vídně do Terstu (LA, pozůstalost Jana Nerudy), 1. srpna 1874 potvrdil JUDr. Janu Strakatému svůj dluh (LA); dluhu Nerudova se týká i sdělení Josefu Srbovi z 2. března 1878 (LA); o výpůjčkách a podporách ze Spolku českých žurnalistů psal Jan Neruda 25. září a 31. října 1882 (vydavatel), 25. listopadu 1882 (František Rys), 11. prosince 1882 (vydavatel) a 30. ledna 1890 (LA); peněz se týkají i tři Nerudovy dopisy JUDr. Janu Podlipnému: z 25. a 30. září 1880 a z 9. srpna 1884 (LA).

V páté skupině jsou doklady o cizích záležitostech: Matěji Mikšíčkovi potvrdil Neruda 30. ledna 1861 příspěvky na pomník Josefa Jungmanna a Jana Kollára (Zemský archiv v Brně); Nerudovu péči o Otakara, syna jeho přítele spisovatele Prokopa Chócholouška, dokumentují příписы Svatoboru z 21. listopadu 1864 (LA), okresnímu soudu na Malé Straně z 13. března 1871 (opis: vydavatel) a nakladateli Ignáci Leopoldu Kobrovi z 26. září 1876 (LA, koncept).

Velkou skupinu tvoří vzkazy Jana Nerudy příteli Ignátu Herrmannovi, buď o služném z Národních listů, v jejichž administraci byl Herrmann zaměstnán, anebo o směnkách vydaných Malostranskou záložnou, s níž Herrmann zprostředkoval nemocnému Nerudovi všecken styk. Z těchto dvaadvaceti dochovaných navštívenek a lístků (LA) otiskují jen dopis první (viz dop. č. 327). Z korespondence Nerudovy s Herrmannem otiskují pak v plném znění jen dopisy, jež kromě starostí finančních obsahují i sdělení jiná, osobní nebo literární.

Zbývá konečně ještě skupina varií: příпис administraci Lumíra ze 17. ledna 1873 (LA) a knihkupectví Dr. Eduarda Grégra a Eduarda Valečky z 15. prosince 1884 (Muzeum v Jindřichově Hradci). V listáři Nerudově nalézáme i dopisy koncipované a psané za matku (Joachimů Barrandovi z června 1848, zemskému generálnímu velitelství z konce r. 1857, pražskému magistrátu z 21. ledna 1858 a metropolitní kapitule z 18. září 1859 — všechny tyto dopisy, psané německy, jsou otištěny v ŽJN) nebo za přátele: za nakladatele Antonína Augustu Boženě Němcové 5. března 1860 — otisk v ŽJN III, str. 82, za Franja Gerbiče Českému zemskému divadlu v květnu 1869, JUDr. Antonínu Čížkovi po 6. červnu 1869 a Josefu Sklenářovi, tajemníku Českého divadla, téhož dne; tyto tři dopisy jsou dochovány v konceptech v pozůstalosti Jana Nerudy (LA). Zvláštní je případ dopisu psaného Josefu R. Vilímkovi 20. května 1878, jenž byl někdejší majitelem Jaroslavem Balákem otištěn r. 1910 ve Vinohradských listech jako opravdový dopis, ačkoli jde jen o text Nerudovy vlastní „podobizny“ pro Humoristické listy (Pod I, str. 77 a d.).

Textová úprava dopisů se řídí normami, jimiž se vůbec řídíme v edici díla Nerudova.

Stylistická nedopatření nebo přepsání Nerudova jsme upravili v těchto případech:

- str. 24, dopis č. 16, ř. 25: neboť *na jediný ten* podpis *m.* neboť *jediný na ten* podpis;
str. 43, dopis č. 39, ř. 24: k Vaší *zprávě m.* k Vaší *správě*;
str. 44, dopis č. 40, ř. 3: Rakeku *m.* Kereku;
str. 122, dopis č. 180, ř. 13: I. Schickovi *m.* J. Schikovi;
str. 319, dopis č. 574, ř. 10: představení... *bylo* jakous garancí *m.* představení... *byl* jakous garancí;
str. 370, dopis č. 687, ř. 3: *steré* díky *m.* (v otisku) *staré...* díky;
str. 420, dopis č. 792: zde sjednocuji psaní Beseda a beseda (individuální jméno spolku) v Beseda.

Na závěr je třeba připomenout, že ani toto vydání korespondence Jana Nerudy nemůže být pokládáno za definitivní. Mnoho dopisů, o nichž předpokládáme, že existují, zůstalo nedostupných a mnoho korespondenčních celků je nezvěstných (např. dopisy přímým spolupracovníkům Nerudovým, Augustu Švagrovskému, Emanuelu Salomonu Friedbergovi Mírohorskému, Josefu Kuffnerovi, dr. Vilému Rybovi, Františku Chalupovi, Otakaru Červinkovi atd.). Mnoho dopisů otištěných našimi předchůdci jsme rovněž prozatím nenalezli, takže jsme museli přejímat texty z druhé ruky, bez možnosti kontroly.

Všem, kdož mně při této práci přispěli, vyslovuji upřímné poděkování nejen za sebe, ale i za redakci naší edice.

Především se tu musím vděčně zmínit *in memoriam* o všech, kdož mně zpřístupňovali svoje rodinné archívy a sbírky od prvních let, kdy jsem začal shromažďovat dokumentární materiál k životu a dílu Jana Nerudy, dnes většina těchto souborů zmizela z naší evidence. Byli to dr. Vladimír Frída, Antonín Lhota,⁸ dr. Em. Michal, Karel J. Obrátil, spisovatel Fr. S. Procházka, řed. V. Štech a František Rys. Vzpomínám s nemenší vděčností i všech někdejších antikvářů, kteří mně dávali opisovat nerudovský aukční materiál, nebylo-li možná jej koupí zachránit pro Literární archiv Knihovny Národního muzea. Dále děkuji všem ústavům a institucím, jež mně daly svůj materiál k dispozici anebo mně pomáhaly při identifikaci neurčených osobností a materiálem pro oddíl vysvětlivek. Byly to Literární archiv Památníku národního písemnictví (někdejší LA Národního muzea) se včleněnými celky Archivem Umělecké besedy, Lešehradem a sbírkou Richarda Morawtze, Archiv Národního muzea, Divadelní oddělení Národního muzea, Náprstkovo muzeum, Smetanovo muzeum, Muzeum Aloise Jiráska, Památník národního písemnictví, Ústav pro českou literaturu (s Muzeem Jaroslava Vrchlického), Archiv ČSAV, Archiv Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV, Slezský ústav ČSAV, Čsl. muzeum tělesné výchovy a sportu, Archiv hl. m. Prahy, Zemský archiv v Brně, Muzeum Boženy Němcové v České Skalici, Muzeum v Českém Dubě, Okresní muzeum v Humpolci, Muzeum v Chrudimi, Muzeum v Jindřichově Hradci, Muzeum Klatovska v Klatovech, Muzeum v Ko-

líně, Okresní archiv v Písku, Městský archiv v Plzni, Muzeum v Rokycanech, Muzeum v Sobotce, Muzeum v Sušici, Muzeum v Táboře, Paříkovo muzeum m. Třebenic, Muzeum ve Vysokém Mýtě, Österreichische Nationalbibliothek ve Vídni, Státní archiv v Praze, Archiv Rektorátu Karlovy university, odd. evidence obyvatelstva při Hlavní správě veřejné bezpečnosti ministerstva vnitra, Státní archiv v Plzni, Okresní archiv v Hradci Králové, Numismatické oddělení Národního muzea, Galerie Augusta Švagrovského v Roudnici. Stejně vděčně zaznamenávám i pomoc, již se mi dostalo z řad soukromých. Svůj rodinný nerudovský materiál mně zpřístupnili členové rodin Zdeňka Fibicha, Eduarda Grégra, MUDr. Františka Michla a Františka Pokorného, svůj sběratelský materiál mně poskytli spisovatelé Adolf Branald a Miroslav Ivanov, MUDr. Jan Krause, archivář Rudolf Hlava, JUDr. Miroslav Houska, paní Zdeňka Trefná a MUDr. Jaroslav Veselský. Aleši Hamanovi, Miroslavu Laiskovi a Jarmile Víškové z Ústavu pro českou literaturu děkuji za účinnou spolupráci, roudnickým pracovníkům Karlu Pinkovi a řed. Galerie Miloši Saxlovi za vydatnou pomoc při identifikaci roudnických přátel Jana Nerudy; konečně děkuji i Jaroslavu Čeledovi za příspěvky muzikologické, Viktoru Fickovi ze Slezského ústavu ČSAV za přispění při zjišťování nerudovských silesiak a PhDr. Em. Pochovi a Alexandru Vosátkovi, pracovníku Antikvariátu Knihy, za stále a včasné upozorňování na dopisy Jana Nerudy, jež se nově octly v antikvariátním prodeji.

Ve vysvětlivkovém aparátu bylo použito těchto zkratek a značek:

AP (Albert Pražák, Neruda v dopisech, II, 1950), Archív NM (Archív Národního muzea), ČD (Muzeum Karolíny Světlé v Českém Dubu), HL (Humoristické listy), LA (Literární archiv Památníku národního písemnictví — dříve Knihovny Národního muzea), ND (Národní divadlo), NL (Národní listy), PB (Poetické besedy), PNP (Pamatník národního písemnictví), RK (Rodinná kronika), SČŽ (Spolek českých žurnalistů), UB (Umělecká beseda), ÚČL (Ústav pro českou literaturu ČSAV), ÚEF ČSAV (Archív Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV, pozůstalost a PhDr. Otakara Hostinského), ŽJN (Miloslav Novotný, Život Jana Nerudy, I—IV).

Svazky Spisů Jana Nerudy v Knihovně klasiků označujeme:

A — Arabesky, B — Básně I, II, Div — České divadlo I—V, Spol — Česká společnost I — V, DK — Drobné klepy I, II, Dop — Dopisy I, II, MC — Menší cesty, OC — Obrazy z ciziny, PM — Povídky malostranské, Umění — Výtvarné umění a hudba, Žerty — Žerty, hravé i dravé.

V popisu listů užíváme zkratek:

m — modrý papír, š — šedý papír, z — zelený papír, ž — žlutý papír, v. 8°, v. 4° — vysoká osmerka, vysoký kvart.